

# Staatsexamen HAVO 2025

tijdvak 1  
vrijdag 9 mei  
09.00 – 11.30 uur

**Nederlands schrijfvaardigheid**

**College-examen schriftelijk**

# Havo Nederlandse taal

## Schrijfvaardigheid

### Algemene instructie bij onderwerp 1 en 2

Als onderdeel van het college-examen maak je een schrijfopdracht. De toets duurt 150 minuten.

Je kiest onderwerp 1 of 2. Het is de bedoeling dat je aan de hand van de aangeboden teksten een artikel schrijft. Je kiest daartoe slechts één opdracht en maakt in geen geval meerdere opdrachten.

**Geef bovenaan je tekst duidelijk aan voor welke opdracht je gekozen hebt door de letter A, B, C of D te noteren.**

Gebruik de volgende richtlijnen:

- Ga uit van de tekstsoort en het publiek, zoals in de opdracht is aangegeven.
- Zorg voor een duidelijke alinea-indeling.
- Bedenk een pakkende titel.
- Bedenk minstens drie tussenkopjes van maximaal zes woorden.
- Het is niet de bedoeling dat je de inleiding bij onderwerp 1 of 2 overneemt in je eigen schrijfproduct.
- Let op zinsbouw, stijl en spelling.
- Gebruik **minimaal 600** woorden en **niet meer dan 750** woorden. Vermeld het aantal woorden onder je tekst.

Veel succes.

# Onderwerp 1

## Inleiding

### Grenzen aan de geluidssterkte bij evenementen

De decibel (dB) wordt gebruikt om uit te drukken hoe hard geluid is. Een gewoon gesprek tussen twee mensen heeft meestal een kracht van ongeveer 60dB. Een drillboor daarentegen produceert ongeveer 120dB. Dat wil niet zeggen dat dat twee keer zo hard is. De decibel vormt een logaritmische schaal. 60dB bovenop 60dB betekent dus niet dat het geluid twee keer zo krachtig is, maar  $10^6 = 1.000.000$ , één miljoen keer zo krachtig!

Vanaf 82dB kan geluid schade aan je gehoor veroorzaken. Het bijwonen van een rockconcert van zo'n 120dB levert dan ook een risico op. Al vele jaren wordt er daarom gedacht aan het nemen van maatregelen. Er zouden grenzen kunnen worden gesteld aan welk geluidsniveau bij evenementen acceptabel is. Niet iedereen is daar enthousiast over.

### Opdracht A

Schrijf voor de lezers van een regionale krant een betoog waarin je jouw mening geeft over het stellen van grenzen aan de geluidssterkte. Je neemt in ieder geval de volgende informatie-elementen op:

1. Een inleiding waarmee je de aandacht van de lezers trekt en waarin je jouw standpunt aan de orde stelt door middel van een stelling.
2. Twee argumenten die pleiten voor jouw standpunt. Gebruik een relevant citaat uit onderstaande bronnen. Zet dit citaat tussen aanhalingstekens.
3. Een tegenargument. Weerleg dit tegenargument. Gebruik een relevant citaat uit onderstaande bronnen. Zet dit citaat tussen aanhalingstekens.
4. Een slot met een conclusie die aansluit bij jouw standpunt.

### Opdracht B

Schrijf voor de lezers van een regionale krant een beschouwing over het stellen van grenzen aan de geluidssterkte. Je neemt in ieder geval de volgende informatie-elementen op:

1. Een inleiding waarmee je de aandacht van de lezers trekt en waarin je het verschijnsel beschrijft. Besluit de inleiding met de hoofdvraag.

2. Een visie van voorstanders onderbouwd met twee argumenten.  
Gebruik een relevant citaat uit onderstaande bronnen. Zet dit citaat tussen aanhalingstekens.
3. Een visie van tegenstanders onderbouwd met twee argumenten.  
Gebruik een relevant citaat uit onderstaande bronnen. Zet dit citaat tussen aanhalingstekens.
4. Een samenvattend slot waarin je jouw eigen visie opneemt.

De teksten die je kunt gebruiken, zijn:

Gijssels, R. van (2023, 17 februari). Wat als het volume in popzalen straks omlaag moet? 'Dit levert artistieke beperkingen op'. De Volkskrant. Geraadpleegd op 20 september 2023 van, <https://www.volkskrant.nl/kijkverder/v/2023/wat-als-het-volume-in-popzalen-straks-omlaag-moet-dit-levert-artistieke-beperkingen-op~v640339/>

Vleuten, D. van (2023, 7 juni). Ik wil graag dat mijn kinderen naar een concert kunnen zonder angst voor lichamelijk letsel. De Volkskrant. Geraadpleegd op 20 september 2023, van <https://www.volkskrant.nl/columns-opinie/opinie-ik-wil-graag-dat-mijn-kinderen-naar-een-concert-kunnen-zonder-angst-voor-lichamelijk-letsel~bb47fdb4/>

**Vergeet niet de richtlijnen uit de algemene instructie in acht te nemen!**

## Tekst 1

### **Wat als het volume in popzalen straks omlaag moet? "Dit levert artistieke beperkingen op"**

U kent dat gevoel wel – hopen we. U staat in zo'n strakke popzaal bij een geliefde band en bij uw favoriete nummer voelt u de bassen en gitaren in de finale dwars door uw lichaam beuken. Hard, meeslepend, overweldigend mooi.

Die verslavende popzaalsensatie staat onder druk. Eind 2022 kwam het wetenschappelijke adviesorgaan, de Gezondheidsraad, met een advies aan de overheid dat grote opschudding veroorzaakte in de popsector. Wil de overheid serieus werk maken van het voorkomen van gehoorschade, dan zal het volume in met name de concertzalen omlaag moeten. Die boodschap kwam hard binnen.

Volgens verschillende onderzoeken lopen jongeren steeds vaker en vroeger gehoorschade op, variërend van onherstelbaar gehoorverlies tot oorsuizen of tinnitus. Die schade kan optreden door veelvuldig gebruik van koptelefoons en oortjes, maar ook bij blootstelling aan harde muziek tijdens concerten of feesten.

De cijfers zijn alarmerend. Volgens een recente studie van de Wereldgezondheidsorganisatie (WHO) lopen wereldwijd zo'n 1,35 miljard mensen tussen de 12 en 34 jaar kans op permanente gehoorschade door bezoek aan feesten, concerten en festivals. Het kenniscentrum voor letselpreventie VeiligheidNL schat dat in Nederland tussen de 1 en 2,5 miljoen mensen last hebben van tinnitus.

Er moet iets gebeuren, vinden overheden en gehoorspecialisten. En daarom adviseert de Gezondheidsraad het maximale geluidsniveau te verlagen van de nu geldende 103 decibel naar 100 decibel.

Adviezen van de Gezondheidsraad worden meestal overgenomen door het kabinet, en dat betekent nogal wat voor de popzalen. Want drie decibellen minder resulteert volgens geluidsspecialisten in een volumeverlaging van zo'n 50 procent. Dat is misschien superveilig, maar is het nog leuk?

De ene popzaal is de andere niet. Er zijn grote, lege bakken als de Amsterdamse AFAS Live en de Ziggo Dome die voor ieder concert moeten worden volgehangen met een zogeheten PA. Die PA, een afkorting voor 'public address', is het geheel aan techniek dat het zaalgeluid maakt; van die enorme speakers naast het podium tot de mengtafel in de zaal, de microfoons en de kabels.

Dan zijn er nog de goed toegeruste poppodia die zelf programmeren en beschikken over een eigen PA en technici. Het Tilburgse 013 is het grootste poppodium van Nederland, met in de grote zaal plaats voor drieduizend mensen. Daar zijn geluidstechnici René van Rijen, Erik-Jan Dodd en Ken Kuipers dagelijks met geluid bezig.

Podium 013 heeft een naam hoog te houden op het gebied van de hardere muziekstijlen. En het geluid klinkt er meestal fantastisch, zeggen we uit ervaring. De technici: "Wat hier hangt en staat, is state of the art. En een investering. Alleen al de mengtafel kost ongeveer een ton."

We spreken uit eigen ervaring (en voorkeur): hard is vaak mooi. Een loodzware en hartverscheurende riff kan euforie en kippenvel veroorzaken en je even van je sokken blazen. Dat zeggen ook de technici van podium 013 en bovendien: hard is niet ook automatisch schadelijk of eng.

Dodd en zijn collega's denken vaak over het nut van luidheid. "Het volume heeft een belangrijke functie. Luidheid in muziek is gerelateerd aan emotie. Net als bij spraak: als je boos wordt, verhef je je stem, omdat je indruk wilt maken. Je kunt agressie in muziek nauwelijks uitdragen als je heel zacht speelt." Daar zit wat in: fluisterend boos zijn werkt niet echt.

Kuipers: "We hebben bij de huidige afspraak geleerd hoe we binnen het spectrum die dynamiek aan kunnen brengen. Als het maximum van 103, waar we nu vaak niet eens of alleen bij een enkele piek tegenaan zitten, wordt verlaagd tot 100, zal het volume van de rustige delen wel héél zacht worden, wil je die dynamiek houden." Een angst van veel poppodia: het publiek gaat er dan volop doorheen praten, waardoor een show voor veel mensen verpest wordt.

Kort na het advies van de Gezondheidsraad reageerde de Vereniging van Evenementenmakers (VVEM), een belangengroep voor de sector, geschrokken. Woordvoerder Willem Westermann liet weten bezorgd en boos te zijn over een dreigende halvering van het geluid. "Dat levert artistieke beperkingen op die niet zomaar eenzijdig aan een branche kunnen worden opgelegd."

Bovendien, zegt ook hij: "Geen enkel professioneel optreden of festival heeft het volumeniveau continu op de nu toegestane 103 decibel staan. Optredens bestaan nu eenmaal uit hardere en zachtere stukken. Daardoor komt een gemiddelde, over een uur genomen, alsnog onder de 100 decibel uit."

Volgens de technici van 013 is een kwadere kracht in het spel. "In de poppodia wordt veel gemeten en is alles dus makkelijk te handhaven. Wij zijn bang dat de plekken waar nu niets is geregeld, van studentenfeesten tot carnavalstenten, straks de dans ontspringen."

Juist op die plekken, vrezen zij, kan gehoorschade optreden omdat een dj de schuifjes ineens vol opengooit. En omdat iedereen steeds harder in elkaars oor moet schreeuwen om verstaanbaar te zijn. Kuipers: "Slechte speakers die veel te hard staan, daar gaat het vaak mis. Wij zijn bang dat de poppodia, die het al jaren goed doen, worden bestraft."

Toch valt hier wel wat op af te dingen. Bij het drukbezochte panel over volume en gehoorschade op muziekseminar Eurosonic in Groningen bleek de helft van het aantal aanwezige podiummedewerkers last te hebben van tinnitus, al kan die natuurlijk ook buiten de eigen werkplek zijn opgelopen. Ook volgens de Gezondheidsraad is een lange blootstelling aan hard geluid, ook ónder de 103 decibel, wel degelijk risicovol.

Dat weten de professionals van 013 ook. "Het advies aan het publiek blijft om geluiddempende oordoppen te dragen. En bij een festival de oren af en toe rust te gunnen, even naar buiten te lopen. Wij dragen zelf ook oordoppen als we overdag aan het werk zijn. Maar niet als we geluid aan het afstellen zijn, want dat kan niet."

Bron: Gijssel, R. van (2023, 17 februari). Wat als het volume in popzalen straks omlaag moet? 'Dit levert artistieke beperkingen op'. *De Volkskrant*. Geraadpleegd op 20 september 2023 van, <https://www.volkskrant.nl/kijkverder/v/2023/wat-als-het-volume-in-popzalen-straks-omlaag-moet-dit-levert-artistieke-beperkingen-op~v640339/>

## Tekst 2

### **Ik wil graag dat mijn kinderen naar een concert kunnen zonder angst voor lichamelijk letsel**

Maandag genoot ik met de rest van een uitverkocht Ziggo Dome in Amsterdam van legende Peter Gabriel die, met zijn wereldband bestaande uit even grote legendes als bassist Tony Levin en drummer Manu Katché, eindelijk weer eens live te horen was. En hoe.

Na het tweede nummer snelde ik met mijn 17-jarige zoon (ja, ook hij) naar de servicebalie om oordoppen aan te schaffen. Die was ik, tegen beter weten in, even vergeten.

Ik ga al vele jaren nauwelijks meer naar popconcerten, juist om die reden. Ook niet in veel kleinere ruimten dan Ziggo Dome. Ik wil mijn gehoor intact houden. Dat is, even krankzinnig als zorgwekkend, niet meer mogelijk zonder gedegen bescherming.

Geluidstechnici en organisatoren beweren al te vaak hetzelfde: het kan niet anders in zulke bakken. En, gemakzuchtige doodoener: het gaat ook om de 'ervaring'. Toen ik bij de servicebalie stond, zag ik mensen met hun vingers in hun oren naar buiten weglopen. Naar huis. Waren die oordoppen niet te koop geweest, dan had ik hetzelfde gedaan. Tot zover de 'ervaring'.

Kom niet aan met 'dat weet je toch?' Kom niet aan met 'dan moet je maar oordoppen meenemen'. Kom ook zeker niet aan met 'dit is ook niet voor mensen van boven de 60' als mijn zoon van 17 ook zijn oordoppen zo snel mogelijk indoet. Deze geluidsterreur is een regelrechte fysieke aanslag met alle catastrofale gevolgen van dien. Een gehoorbeschadiging is niet voor even, maar voor het leven. Met name voor de jonge generatie, die, ernstig genoeg, al niet meer beter weet.

Mensen zijn in hoge mate verantwoordelijk voor hun eigen doen en laten. Dus ook concertgangers. Maar in de praktijk past hier kennelijk maar een ding: een snelle, glasheldere wetgeving over het maximaal aantal decibellen waaraan een mens mag worden blootgesteld. En daar dan onder gaan zitten. Niks maximaal, maar normaal. Gezond. Geen gehoor geven aan geluidstechnici en organisatoren van evenementen die allemaal hun eigen redenen hebben om het volume niet omlaag te hoeven schuiven. Laat vooral de artsen en mensen met een blijvende gehoorbeschadiging maar even aan het woord. Leg daar je oor te luisteren. Wordt een kort gesprek.

Ik nodig het voltallige kabinet uit om bij het eerstvolgende popconcert aanwezig te zijn. In een grote of kleinere zaal. Op mijn kosten. Op één voorwaarde: allemaal komen en van begin tot het eind zonder gehoorbescherming. Eens kijken hoe lang de goedbedoelde verkennende



discussie die over gehoorbeschadiging en –bescherming wordt gevoerd, dan nog duurt. Nee, dit was geen grap en niet ludiek bedoeld. Ik meen het, want het is zorgwekkend.

Ik ben bepaald niet de eerste die dit zegt. Collega Stephen Emmer, inmiddels tinnituspatiënt, vraagt overal intensief gehoor voor een probleem dat ook een maatschappelijke kant heeft. Waar liggen de grenzen en waar moet de politiek ingrijpen om burgers, in dit geval honderdduizenden concertbezoekers per jaar, te beschermen?

Hier niet harder rijden dan 100 kilometer is duidelijk. Wie niet horen wil, moet voelen en krijgt een enveloppe op de mat. Afgelopen maandag heb ik ook gehoord en zeker gevoeld. Ondanks mijn snel aangeschafte bescherming suist de avond na.

Regel die wetgeving, kabinet, en doe het snel. Uit zelfbescherming denk ik dat dit mijn laatste concert was. Daarvan hoeft u zeker niet wakker te liggen. Het gaat mij om mijn kinderen, de jonge generaties, die hopelijk nog een leven van onbekommerd muziek genieten voor zich hebben. Zonder angst voor mogelijk lichamelijk letsel. Want dat is het en niets anders.

Laat deze hartenkreet niet voor dovemansoren zijn. Dan bent u te laat. Dat is helaas een goede traditie in de Nederlandse politiek. En tradities zijn er om mee te breken.

Bron: Vleuten, D. van (2023, 7 juni). *De Volkskrant*. Geraadpleegd op 20 september 2023, van <https://www.volkskrant.nl/columns-opinie/opinie-ik-wil-graag-dat-mijn-kinderen-naar-een-concert-kunnen-zonder-angst-voor-lichamelijk-letsel~bb47fdbd/>

## Onderwerp 2

### Inleiding

### Reisbewustzijn

Vakantie is een onvervreemdbaar recht geworden. We gaan graag op vakantie. Hoe verder, hoe beter, lijkt de norm te zijn. Reizen heeft echter schadelijke gevolgen voor het milieu; daarvan zijn de meeste mensen zich inmiddels wel bewust. Het massatoerisme zorgde volgens een studie uit 2023 voor meer dan 4 miljard ton aan broeikasgassen. Daarmee draagt de vakantie-industrie per jaar voor 8 procent bij aan de opwarming van de aarde. Volgens het World Travel & Tourism Council (WTTC) zullen de wereldwijde emissies van de toerismesector in 2030 hun hoogtepunt bereiken. Veel van de milieueffecten zijn het hardst voelbaar in de landen waar vakantiegangers naartoe vliegen om er even helemaal uit te zijn. Kunnen wij nog wel op vakantie blijven gaan? Sommige mensen vinden dat niet langer verantwoord. Anderen kiezen voor een alternatieve manier van op vakantie gaan.

### Opdracht C

Schrijf voor de lezers van een regionale krant een betoog waarin je jouw mening geeft over reisbewustzijn. Je neemt in ieder geval de volgende informatie-elementen op:

1. Een inleiding waarmee je de aandacht van de lezers trekt en waarin je jouw standpunt aan de orde stelt door middel van een stelling.
2. Twee argumenten die pleiten voor jouw standpunt. Gebruik een relevant citaat uit onderstaande bronnen. Zet dit citaat tussen aanhalingstekens.
3. Een tegenargument. Weerleg dit tegenargument. Gebruik een relevant citaat uit onderstaande bronnen. Zet dit citaat tussen aanhalingstekens.
4. Een slot met een conclusie die aansluit bij jouw standpunt.

### Opdracht D

Schrijf voor de lezers van een regionale krant een beschouwing over reisbewustzijn. Je neemt in ieder geval de volgende informatie-elementen op:

1. Een inleiding waarmee je de aandacht van de lezers trekt en waarin je het verschijnsel beschrijft. Besluit de inleiding met de hoofdvraag.

2. Een visie van voorstanders onderbouwd met twee argumenten.  
Gebruik een relevant citaat uit onderstaande bronnen. Zet dit citaat tussen aanhalingstekens.
3. Een visie van tegenstanders onderbouwd met twee argumenten.  
Gebruik een relevant citaat uit onderstaande bronnen. Zet dit citaat tussen aanhalingstekens.
4. Een samenvattend slot waarin je jouw eigen visie opneemt.

De teksten die je kunt gebruiken, zijn:

Noort, W. van (2023, 11 augustus). Niet per se minder, maar wel anders op vakantie, kan dat? *NRC*. Geraadpleegd op 20 september 2023, van <https://www.nrc.nl/nieuws/2023/08/11/we-moeten-de-zomervakantie-anders-inrichten-hoe-kunnen-we-dat-doen-a4171763?t=1694680427>

Remijn, R. (2020, 30 november). Reisbewustzijn in plaats van vliegschaamte. *FMN*. Geraadpleegd op 20 september 2023, van <https://fmn.nl/thema/duurzaamheid-9110/column/8-reisbewustzijn-in-plaats-van-vliegschaamte>

**Vergeet niet de richtlijnen uit de algemene instructie in acht te nemen!**

## Tekst 1

### Niet per se minder, maar wel anders op vakantie, kan dat?

Hoe houdbaar is de huidige manier van zomervakantie vieren eigenlijk? Op die vraag reageert lector duurzaam toerisme Paul Peeters van de Breda University of Applied Sciences resoluut: "Het is volstrekt duidelijk dat de huidige manier van vakantieviereien niet vol te houden is." Volgens zijn berekeningen zal toerisme bij *business as usual* de komende decennia 40 procent van het wereldwijde CO<sub>2</sub>-budget opmaken dat beschikbaar is, als we onder de 1,5 graad opwarming willen blijven. Dat komt vooral door het vliegverkeer.

Ook duidelijk is volgens hem dat de geijkte oplossingen tegen extreme weersomstandigheden niet meer werken. Gewoon de airco hoger zetten bij een hittegolf, verergert uiteindelijk het onderliggende probleem. Dat zie je ook bij skivakanties, want het antwoord van de reisbranche tot nu toe is vooral: hoger de bergen in, kunstsneeuw spuiten, verder vliegen naar sneeuwzekere bestemmingen. Die 'oplossingen' maken het probleem op termijn alleen maar erger.

Volgens hem en veel andere toerismeonderzoekers is er daarom een flinke transitie nodig om vakanties snel toekomstbestendiger te maken. In de wetenschappelijke literatuur over maatschappelijke transitie klinkt dan de term 'padafhankelijkheid': het bestaande systeem dirigeert de Nederlandse toerist blijkbaar één bepaald soort vakantiepad in. Zo'n ingesleten pad verleggen is veel complexer dan het op het eerste gezicht lijkt. Dat laat het herstel na de coronacrisis wel zien. Het 'nieuwe normaal' is nooit gekomen. Het aantal vakantievluchten is inmiddels weer vrijwel terug op het niveau van voor covid. Er zijn simpelweg heel veel vliegtuigen, en die moeten vol zijn om rendabel te zijn, dus adverteren aanbieders met precies die reizen. Voor blijvende verandering zul je naast individuele keuzes ook dat soort patronen moeten doorbreken.

Hoe? Uit de transitiekunde blijkt dat het bij het doorbreken van padafhankelijkheid helpt om te denken in netwerken, sociale normen en omgevingsprikkel. Niet: vakantieschaamte aanpraten aan individuen. Wel: kijken hoe collectieve normen, conventies en prikkels kunnen veranderen. Dat moet aan de vraag- én aanbodkant: de branche moet andere reizen aanbieden, de toerist moet andere reizen willen. Peeters: "We hoeven niet per se minder met vakantie, maar wel ánders."

Ja, we zullen vooral minder moeten vliegen, zoals inmiddels wel bekend is. Het optimistische nieuws, volgens Peeters, is dat uit recente modelstudies blijkt dat maar zo'n 16 procent van de vakantie reizen minder ver of met een ander vervoersmiddel moet plaatsvinden om de uitstoot naar nul te krijgen in 2050. Dat betekent dat de luchtvaart niet verder meer mag groeien. "Als je die

16 procent weet te overtuigen tot anders reizen, ben je al een heel eind", zegt hij. Het is vooral een kleine groep veelvliegers die het reisgedrag moet veranderen.

Het grote taboe dat volgens hem en andere onderzoekers óók bespreekbaar gemaakt moet worden, is dat betaalbare vliegvakanties voor iedereen simpelweg niet realistisch zijn op een eindige planeet.

Het krimpen van luchthavens als Schiphol staat al op de politieke agenda, maar ook kerosinebelastingen en hogere tickethellingen zouden daar hoger op moeten staan, volgens de onderzoekers. Ook als daardoor minder mensen een vliegticket kunnen betalen. Dat ligt politiek zeer gevoelig.

Het hoopvolle nieuws is dat duurzamere vervoermiddelen sinds enkele jaren duidelijk populairder worden. NS International liet begin dit jaar weten 20 procent meer internationale treinreizen te verkopen dan voor corona.

Logischerwijs kunnen ook vakanties dichterbij huis bijdragen aan het verlichten van de piekbelasting en de uitstoot. Hier zijn ook een stuk minder bosbranden. Daarbij valt op dat er diverse projecten zijn om de zomervakantie dichtbij aantrekkelijker te maken. Vakantiestraten, stadsstranden, wijkcampings: diverse gemeentes experimenteren ermee.

Zullen dat ooit serieuze alternatieven worden voor verre zomervakanties? Dan moet ook het weer wat meer meezitten dan dit jaar. Maar verschuivende, sociale normen kunnen wellicht een handje helpen, zegt Peeters. "Als de hele straat in de zomer thuisblijft in een vakantiestraat, wordt het al snel een stuk gezelliger om ook te blijven." Het gaat bij dit soort veranderingen om sociale 'tipping points': kritische massa, kantelpunten. Nu blijft al 20 procent thuis.

Een andere mogelijkheid om wat meer diversiteit aan te brengen in vakantievoorkeuren is spreiding. Nu wil – gechargeerd gezegd – iedereen alles tegelijkertijd, waardoor de populaire bestemmingen overspoeld worden. Deels zal vakantiespreiding waarschijnlijk vanzelf toenemen door het veranderende klimaat: de Middellandse Zee wordt aantrekkelijker buiten het hete hoogseizoen. Volgens klimaatmodellen zal het er 's zomers veel vaker onaangenaam heet worden. Als dat structureel is, zullen toeristen vanzelf afhaken, voorspelde Wagenings onderzoek al in 2006. Al blijven ze nu veelal nog komen.

Ook vanuit de vakantiebranche zelf groeit de roep om spreiding. Berend Tooms, eigenaar van vakantieappartementen aan de Spaanse Costa Blanca: "Dat zou velen lucht geven. Vakantiespreiding geeft een uitgelezen mogelijkheid om zwarte zaterdagen te ontlopen en locaties te bezoeken met minder risico op extreme situaties." De laatste jaren klinken ook oproepen vanuit onderwijsorganisaties om de vaste schoolvakanties los te laten of flexibeler in te richten, om aan te sluiten bij individuele behoeftes.

Andere bestemmingen, ander vervoer, andere periodes: dat is bij elkaar een behoorlijke omslag. En ook dan is er geen garantie dat je hagelstenen ontloopt. Maar vakantiegangers zullen de komende jaren ongebaande paden moeten verkennen.

Bron: Noort, W. van (2023, 11 augustus). Niet per se minder, maar wel anders op vakantie, kan dat? *NRC*. Geraadpleegd op 20 september 2023, van <https://www.nrc.nl/nieuws/2023/08/11/we-moeten-de-zomervakantie-anders-inrichten-hoe-kunnen-we-dat-doen-a4171763?t=1694680427>

## Tekst 2

### Reisbewustzijn in plaats van vliegschaamte

Voordat de coronabeperkende maatregelen van kracht werden, vlogen we met zijn allen dat het een lieve lust was. We vlogen naar verre bestemmingen toe, pakten een vlucht voor een stedentripje of we vlogen voor werk ergens naartoe. Volgens het CBS reisden in 2019 een recordaantal passagiers, ruim 81 miljoen, via een van onze vijf nationale luchthavens van en naar Nederland. De meeste passagiers die gebruikmaakten van een Nederlandse luchthaven, reisden in 2019 tussen Nederland en Londen Heathrow. Ruim 1,75 miljoen passagiers. Een afstand van nog geen 360 kilometer hemelsbreed. Vliegen was voor velen een gewoonte geworden.

Medio maart 2020 kwam daar onverwacht en rigoureuze verandering in. Door de snelle verspreiding van het coronavirus besloten verschillende landen om hun luchtruim op slot te zetten waardoor vrijwel de complete reisindustrie werd stilgelegd. Vooral de luchtvaartsector werd hard geraakt. Sinds het uitbreken van de crisis werden er wereldwijd miljoenen vluchten gecancelled.

Wie zich wel eens schuldig heeft gevoeld over het gebruik van het vliegtuig voor een korte afstand heeft mogelijk vliegschaamte ervaren. In Nederland werd deze term in 2019 genomineerd als Van Dale Woord van het Jaar. Het woordenboek definieert de term als 'schaamte die iemand ervaart als hij of zij gebruikmaakt van een vliegtuig terwijl er minder milieubelastende alternatieven zijn om zich te verplaatsen'. Zowel privé als zakelijk moeten we ons echt afvragen of vliegen wel noodzakelijk is. Weeg het belang van je reis af. Is het nodig om met buitenlandse collega's fysiek ergens samen te komen of kan een vergadering op afstand worden gehouden via een videovergadering?

Door de coronamaatregelen werden we gedwongen om internationaal zaken te blijven doen zonder te vliegen. Het is nu het moment om met de opgedane ervaringen het reisbeleid voor de toekomst te herzien. Voor internationale bedrijven bepaalt vliegen zelfs een groot deel van de totale CO<sub>2</sub>-voetafdruk. Op korte afstanden zou niet het vliegtuig maar de trein een eerste keus moeten zijn. Reisbewustzijn heeft meer zin dan vliegschaamte.

Bron: Remijn, R. (2020, 30 november). Reisbewustzijn in plaats van vliegschaamte. FMN. Geraadpleegd op 20 september 2023, van <https://fmn.nl/thema/duurzaamheid-9110/column/8-reisbewustzijn-in-plaats-van-vliegschaamte>

De bovenstaande teksten zijn bewerkt om ze geschikt te maken voor dit examen. Dit is gebeurd met respect voor de opvattingen van de auteur(s). Voor de oorspronkelijke tekst(en) kun je terecht in de vermelde bronnen. De Dienst Uitvoering Onderwijs is verantwoordelijk voor vorm en inhoud van dit examen.